

*kurt adam
ve analite*

Bağlam Yayınları 510
Psikanaliz Buluşmaları - 14
Kurt Adam ve Analite
ISBN 978-625-6538-04-7

Kurt Adam ve Analite
Yayına Hazırlayan: Zehra Karaburçak Ünsal
Yayın Kurulu: Behice Boran, Evrem Tilki, İlker Özyıldırım,
Ayten Dursun Sökücü, Funda Akkapulu

Kurt Adam ve Analite dosyası, İstanbul Psikanaliz Derneği tarafından
3-4 Kasım 2017 tarihinde düzenlenen *Yüzüncü Yılında Kurt Adam ve Analite:*
Hakimiyetten Tahakküme başlıklı 19. İstanbul Psikanaliz Buluşmaları toplantı
metinlerinden oluşmuştur.

Birinci Basım: Ekim 2023
Kitap Tasarımı: Canan Suner
Baskı: Umut Kağıtçılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
Fatih Cad. Yüksek Sok. No: 11/1 Başakhan Merter/İstanbul

Yayınevi Sertifika Numarası: 44685
Matbaa Sertifika Numarası: 45162

BAĞLAM YAYINCILIK Meşrutiyet Cad. Avrupa Pasajı No. 8/25 Beyoğlu/İstanbul
(0212) 244 41 60 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

sunuş

Nesne libidosu ve narsisistik libidonun kavşağında yer alan anal dönem öznenin ruhsallığının gelişiminde birçok açıdan kritik bir dönemeci oluşturur.

Öznenin kendi dürtülerine olduğu kadar nesneye hâkim olabilmesinin yolları bu dönemin nispeten kazasız atlatılmasından geçer. Bu durumda analitenin hâkimiyetten tahakküme/ zapt etmeye giden yolun taşlarının döşendiği dönem olduğunu söyleyebiliriz. İlmli bir hâkimiyet duygusunun oluşması öznenin nesnesinde kırılma olmayan bir esneklik ile karşılaşmasına ve nesnesini etkileyerek onu manipüle edebileceği yönünde bir inancının, bazen yanılmalı olsa da bir umudunun oluşmasına bağlıdır. Bir tarafta nesnenin aşırı katı sınırları nedeniyle etkilenmez oluşu, diğer tarafta ise sınırlarının aşırı esnekliği yüzünden dağılması ve giderek yok olması durumu şeklinde tanımlanabilecek iki kutup, öznenin hâkimiyet duygusunun, içinde sadizmi ve mazohizmi barındıran bir tutsaklık ilişkisinin izlerini taşımasına yol açacaktır. Her sadist kendi mazohist nesnesine; her mazohist de kendi zalim nesnesine kopmaz bağlarla zincirlenmiştir. Ödipalitenin ve genitelliğin karşılıklı tamamlama-tamamlanma ilişkisinin yerini alan ve içinde güç ilişkisini barındıran anal ilişkilene biçiminde anal-narsisistik özne kendini nesnesinin üzerinde konumlar, onu anal olarak tutsak eder ve onun öznelliğini yok sayar. Nesne buna karşı çıkmaya ve narsisist öznenin doyum arayışına engeller koymaya çalışabilir ancak bu durum anal yıkıcılığı büsbütün körükler. Anal narsisistik özne, hâkimiyetini perçinlemek için kendisini nesnesinden ayıran mesafeyi, ister nesnesini aşağılayarak, isterse de kendisini yücelterek büsbütün artırır. Amacı nesnesini anal dönemin kökenindeki dışkı nesnesine indirgemektir. Bu şekilde dışkılaştırılan nesne, tüm yoğurulabilirliği ile öznenin insafına kalır; efendisinin emrine amade hale gelir. Buradaki ilişki artık bir efendi köle ilişkisi olmuştur.

Analite elbette sadece nesne ile ilişkinin akıbetini belirlemez. Bu dönem aynı zamanda öznenin kendi iç dünyasını, mahremiyetini oluşturduğu dönemdir. Kendi içinde olup bitenler ile dışarıda olanları birbirinden ayırdetme sırasında özne kendi iç dünyasının sınırlarını korumak, içine girmesi olası tüm unsurları dışarıda tutmak zorunluluğunu hisseder. İşgal edilme kadar, içine giren nesnenin onun sahip olduğu her şeyi elinden alacağı ve içini boşaltacağı kaygıları yine bu dönemin baş edilmeyi gerektiren çatışmalarıdır. Bu çatışmaların aşılamaz yönde seyretmesi öznenin kendi içine kapanıp etrafına kalın bir zırh örmesine yol açacak ve kendisini nesnesine sefil bir şekilde muhtaç kılacak olan tüm arzu ve gereksinimlerini adeta taşlaşmış bir dışkı parçası gibi içinde çürümeye bırakacaktır. Bu cansızlaşmış parça öznenin hem dış dünyaya açılmasını hem de sevgi alış verişini önemli ölçüde engelleyecek; bazen de düşüncenin tümgüçlülüğü ile aşırı bir entelektüalizasyon kullanarak bu alandaki yoksunluklarını telafi etmeye çalışacaktır. Bu durum ödipe girişte de arzu ve özdeşleşme dinamiklerini geniş ölçüde sekteye uğratacak; kastrasyonun inkârı yönündeki çabalar özneyi farklılıkların olmadığı bir yalancı ödipalitenin içinde, ayrılmanın yine imkânsız olduğu bir durumda tutsak kılacaktır.

Analitenin özelliklerinden biri olan aktif-pasif karşıtlığı, ödipe girişte eril ve dişilin de kökenini oluşturur. Yalancı bir ödipin içinde hapsolmuş anal-narsisist özne kendi cinsel kimliği ve nesne seçimini oluşturmakta büyük zorluklar çekecek, doyurucu bir aşk ilişkisi yaşayabilmesi için gerekli olan ruhsal çift cinselliğinin harmanlanması mümkün olmayacaktır.

19. Uluslararası Psikanaliz Buluşmalarında, analiteyi tartışmak üzere Freud'un en önemli olgularından Kurt Adam'ı seçmiş olmak ilk başta şaşırtıcı görünebilir. Bilindiği gibi Freud anal patolojiyi incelemek için Kurt Adam'dan çok Sıçan Adam üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak ünlü Sergei Pankejeff olgusu, psikanaliz tarihinde son derecede verimli kuramsal tartışmalara yol açmış olmakla kalmamış; psikanaliz camiası ile Sergei Pankejeff arasında oluşmuş olan ilişkinin bir tür efendi köle ilişkisine dönüşmesinin de renkli bir örneğini oluşturmuştur.

Kurt Adam olgusunun psikanalize olan katkıları kuşkusuz çok fazladır: sonradan etki (apres coup), birincil sahne, kökensel düşlemler, baştan

çıkarma kuramı, negatif terapötik etki, ölüm dürtüsü ve tekraralama zorlanması, sınır kişilikler, eşcinselliğin dinamikleri, anal kişilik örgütlenmesinin altındaki dinamikler, özellikle de para ve analite arasındaki ilişki, somatizasyonlar ve analite, ana rahmine dönüş kökensele düşlemleri ile birlikte anne ile birincil narsisistik kaynaşma kavramı ve daha nicelerini sayabiliriz. Özellikle de öznenin cinsel kimliği ve yönelimi bağlamında sevgi ilişkilerinin alacağı nitelik, analiteye gerileme aracılığıyla çok ayrıntılı bir biçimde incelenmiş; Sergei Pankejeff'in tam da eşcinsel olmadığı için hastalanmış olduğu düşüncesi daha sonraki ruhsal çiftcinsellik kavramsallaştırmalarının önemli köşe taşlarından biri olmuştur.

Sergei Pankejeff'in analiz yolculuğu Freud'la başlayıp Ruth Mack Brunswick ve daha sonra Muriel Gardiner ile aralıklarla da olsa senelerce sürmüştür. Psikanaliz camiası onun üzerinden psikanalize olan arzularını ve meraklarını tatmin ederken, kendisi de bu camianın başına musallat olmaktan ve hatta kendisine parasız baktırmaktan vazgeçmemiştir. Kimin efendi kimin köle olduğu belli olmayan bu anal ilişkiden ise günümüzde hâlâ, özellikle de psikanalitik çerçeve ve uygulama hakkında verimli tartışmalara alan açan muhteşem bir öykü çıkmıştır.

ZEHRA KARABURÇAK ÜNSAL

İçindekiler

sunuş | 5
ZEHRA KARABURÇAK ÜNSAL

kurt adamın ilk seansı: analite ve birincil sahne | 11
THIERRY BOKANOWSKI / ÇEVİREN: ÖZEN ALEMDAR

iktidar ve analite | 27
VEHBI KESER

sırlar: mahremiyet ve analite | 39
ZEHRA KARABURÇAK ÜNSAL

gönüllü kulluk: öznenin iktidara arzu düzeyinde bağlılığı | 57
İLKŞEN UMMAN

söz ve sükût | 75
NESRİN KOÇAL

kurt adamın ilk seansı: analite ve birincil sahne

THIERRY BOKANOWSKI*

ÇEVİREN: ÖZEN ALEMDAR

S Freud, “Odessa’ dan gelen yeni bir hastayı, zorlantı duygusundan muzdarip çok zengin bir Rus’u analize aldığımı”¹ S. Ferenczi’yle paylaştıktan iki gün sonra, 13 Şubat 1910 tarihli mektubunda bu analiz başlangıcına dair daha fazla detay verir:²

“Zorlantılı bir tutkulu aşk nedeniyle aldığım genç ve zengin bir Rus genci bana, ilk seanstan sonra şu aktarımların itirafını yaptı: beni, bu dolandırıcı Yahudiyi, arkadan almayı ve kafama sışmayı istermiş. Altı yaşındayken, ilk görünür belirti Tanrı’ya karşı küfürlü hakaretler şeklindeymiş: domuz, köpek vb. Sokakta üç tane bok yığını gördüğünde, Kutsal Üçlü yüzünden kendini rahatsız hissediyor ve bunun aklına gelmesini ortadan kaldırmak için de bir dördüncüsünü arıyormuş.”

Bu birkaç satır üzerinde durmaya değer çünkü, Freud’un, *Kurt Adam*’ın psikanalizi sırasında karşılaştığı çocukluk psikonevrozunun birçok gizli nedenini, fazlasıyla yoğunlaşmış, çığ ve erotize edilmiş bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu psikonevroz, hastanın çocukluğunda, anal sadizminin kendine özgü yapısıyla ilişkili olan ciddi bir takıntı nevrozunun gelişimi ile damgalanmıştır.

Günümüzde, *çocuksu nevroz* ve *aktarım nevrozu* kavramları ve onların özümlemesi bakımından, bu eserin Freudcu sistemde, gerçek anlamda epistemolojik bir kopmayı vurguladığını söyleyebilecek durumdayız.

* Psikiyatır-psikanalist, Paris Psikanaliz Kurumu (SPP) formatör analisti

¹ S. Freud - S. Ferenczi [1908-1914] *Correspondance (Mektuplar)*, Calmann-Lévy, Paris, 1992, s.144.

² S. Freud - S. Ferenczi, a.g.e., 1992, s.144.

“1920’li yılların dönüm noktasına”³ damgasını vuran ilerlemelerin (*narsisizm, yineleme zorlantısı, yas, mazoşizm, travmatik nevroz, olumsuz terapötik tepki, yıkım dürtüleri, fetişizm, bölme vb. gibi*) Freud’un bu tedavi sırasında karşılaştığı kuramsal ve pratik zorlukların doğrudan sonuçlarına dahil oldukları anlaşılmaktadır.

Bu tedavinin onu ne kadar sorgulattığını ve sarstığını biliyoruz. Ayrıca, Freud’un, vasiyet niteliğinde metinlerinden biri olan “*Biten Analiz, Bitmeyen Analiz*”de⁴ bu analize yeniden geri dönmüş olması da şaşırtıcı değildir. Lakin bu eserde Freud, analistleri, olumsuz terapötik tepkiyle ya da tedavinin batağa saplanması ya da bitmemesi gibi çıkmazlara yol açabilecek olumsuzluk unsurlarıyla (olumsuz aktarım) ilişkili olan teknik ve kuramsal zorluklara karşı uyardırmaya çalışmaktadır.

Bu nedenle *Kurt Adam*’ın tedavisi bazı yapıların analizleri sırasında ortaya çıkabilecek zorlukların paradigmatik anlatısı olarak okunmalıdır. Bunlar, -Andre Green’in⁵ yazdığı gibi “delilik ile psikoz arasındaki”- psikotik potansiyelleriyle, oldukça geniş kapsamlı bir soru olan *sınırlar* sorusunu (“sınırların” analizi... ve analizin “sınırları”) gündeme getiren yapıları hatırlatmaktadırlar. Büyük bir *narsisistik kurulganlıkla*⁶ ilişkili olan ruhsal bir ıstırap ve acı ile tanımlanan yapıları anımsatırlar.

S. Freud’un, “*Özet ve problem*” adlı bölümde, hastasının narsisizminin “aşırı gücünden” söz ederken, altını çizmek istediği de budur: “Hastanın hastalığının başlangıcı, benim daha önce engellenme vakaları olarak gruplandırıdığım ‘hastalığın nevrotik başlangıç tipine’ uymuyor ve bizim sınıflandırmamızda bir boşluk olduğuna dikkat çekiyor. [...] *Kurt adam* narsisistik bir engellenmeden ötürü hastalanmıştır. Narsisizmin bu aşırı gücü onun ketlenmiş cinsel gelişimine dair başka ipuçlarıyla da tam anlamıyla uyumludur.”⁷

³ Birinci yerleştirmeden ikinciye geçiş ya da birinci metapsikolojiden ikinciye geçiş.

⁴ S. Freud [1937] “Analysis terminable and interminable”, *The International Journal of Psychoanalysis*, 18, 373-405.

⁵ A. Green [1990] *La folie Privée. Psychanalyse des Cas Limités*, Paris, Gallimard, Connaissance de l’Inconscient.

⁶ Bu, sınır vakaları hem kendi içsel nesnelereyle hem de yansıtma aracılığıyla çevreleriyle kurdukları yoğun, zor, kaotik ve öngörülemeyen ilişkileri nedeniyle karşılaşmak durumunda kaldıkları içsel ıstıraplı duruma sürükler.

⁷ S. Freud [1914 [1918]] À partir de l’Histoire d’une Névrose Infantile (Bir çocukluk nevrozu hikayesi üzerine), OCF.P, XIII, Paris, PUF, 1994, s.1-118.